

ארצות הברית-ישראל: תובנות בעקבות מבצע "שומר החומות"

אלדד שביט

התנהלות הממשל האמריקאי ביחס למבצע "שומר החומות" המחישה את ידידותו של הנשיא ג'ו ביידן לישראל ואת מחויבותו לצרכיה הביטחוניים, כמו גם את תפקידה המרכזי של ארצות הברית בניהול משברים שישראל מעורבת בהם. מנגד, בלט תפקיד "השוטר הרע" שאימץ הקונגרס האמריקאי. הלחצים שהופעלו על הממשל להקשיח את מדיניותו מול ישראל, בעיקר מצד האגף הפרוגרסיבי במפלגה הדמוקרטית, אך לא רק, היו משמעותיים. כדי לצמצם ככל האפשר בעתיד אפשרות של הפתעות ולמנוע פערים בין עמדות שתי המדינות, על ישראל לנהל שיח אסטרטגי רצוף ודיסקרטי עם הממשל האמריקאי, שבמסגרתו ניתן יהיה להשפיע עליו ובעיקר להבין טוב יותר את האינטרסים האמריקאיים. מומלץ כי ישראל תאמץ גישה שככל האפשר תבוא לידי ביטוי בנכונות ללכת לקראת הממשל, ובוודאי לא להתעמת עמו בפומבי, מתוך ההערכה כי ככלל בקשותיו עולות בקנה אחד עם האינטרסים הישראליים. כך תוכל ישראל לסייע לו להתמודד עם מגמות אנטי-ישראליות גוברות בציבור האמריקאי, שלהן עלולה להיות השפעה על עמדות מחוקקים ויתכן גם על הממשל עצמו, ואשר ישראל תתקשה להתמודד עמן ישירות.

מבצע "שומר החומות" הפתיע את הממשל האמריקאי. מינוי שגריר לישראל וקונסול כללי בירושלים (שמסורתית אמון על הקשרים עם הרשות הפלסטינית) התעכב לאחר שהנשיא ביידן נכנס לבית הלבן, וממשלו לא התכוון למקם את סוגיית הסכסוך הישראלי-פלסטיני גבוה בסדר העדיפות, הגם שפעל לשקם את היחסים עם הפלסטינים ולהותיר פתח לאפשרות לקדם בעתיד את פתרון שתי המדינות. העימות האלים שהתפתח בין ישראל לחמאס חייב את הממשל לגבש במהירות מדיניות ולהשקיע משאבי זמן רבים כדי לקדם רגיעה. בהקשר זה, במהלך המבצע ומיד לאחריו:

- הנשיא ביידן גיבה את ישראל ואת זכותה להגן על עצמה ונמנע ככל האפשר מביקורת פומבית על מהלכיה. במקביל ניהל מאמץ דיפלומטי נמרץ מול ישראל ומדינות ערביות, בדגש על מצרים, כדי לקדם מתווה להפסקת אש. נראה כי הלחצים על ישראל גברו רק שהיה ברור לממשל כי המערכה הצבאית הגיעה לכלל מיצוי.
- בניגוד לאירועים דומים בעבר, הקונגרס אימץ את תפקיד "השוטר הרע" והלחצים על הממשל להקשיח את מדיניותו מול ישראל, בעיקר מצד החלקים הפרוגרסיביים במפלגה הדמוקרטית, אך לא רק, היו משמעותיים.
- שר החוץ האמריקאי, טוני בלינקן, הגיע לאזור כדי לפעול לביסוס הרגיעה וככל הנראה לקדם את המאמץ לגבש מתווה לשיקום רצועת עזה. במקביל, הממשל והנשיא ביידן חוזרים אמנם על הקביעה כי אין כל שינוי במחויבות לביטחונה של ישראל, אך שבים

ומדגישים כי פתרון שתי המדינות הוא הדרך היחידה לסיום הסכסוך ו"כי הישראליים והפלסטיניים כאחד זכאים להזדמנות שווה לחיות בביטחון ובכבוד".

בימים שלאחר מבצע "שומר חומות" יהיה על ישראל, בבואה לגבש את מדיניותה, לקחת בחשבון את הסוגיות הבאות:

- כנראה שבניגוד להערכות מוקדמות, בבית הלבן מכהן כיום נשיא שהוא ידיד אמת של ישראל, אשר גישתו מבוססת על שנים של ניסיון מדיני והכרה עמוקה בצורך של ארצות הברית להבטיח אינטרסים בסיסיים של ישראל בכל הקשור לצרכיה הביטחוניים. עם זאת, הבנה זו אין פרושה כי הנשיא והממשל מסכימים אוטומטית לכל מהלך של ממשלת ישראל. בדומה לממשלים קודמים, צעדים שתנקוט ישראל ייבחנו בוויינגטון גם דרך האינטרסים האמריקאיים והפרשנות שתיתן לאינטרסים הישראליים. בהקשר זה, בבואה לקבל החלטות על ישראל לשקלל מראש גם את הגישה הצפויה מצד הממשל.
- גם אם הממשל ידבק בסדרי העדיפויות שתכנן, הרי שהתרחשויות האחרונות הוכיחו לו כי למזרח התיכון נשאים גם אם לא מעוניינים בכך. נראה כי לפחות בתקופה הקרובה, הממשל יהיה מעורב בניסיונות לגבש מתווי פעולה שיאפשרו לייצב את המצב ברצועת עזה במטרה למנוע ככל האפשר את חידוש מעשי האלימות. [שר החוץ בלינקן הדגיש](#) עוד קודם לביקורו באזור כי המטרה כעת היא "לבנות מחדש דרכים קונקרטיות שתאפשרנה תקווה אמיתית, סיכויים, והזדמנויות לאנשים". לדבריו, בשלב ראשון יהיה צורך להתמודד עם המצב ההומניטרי החמור בעזה על ידי שכנוע מדינות לתמוך בשיקום האזור ופיתוחו. במקביל, הממשל יחדש את קשריו עם הפלסטינים וימשיך בדיאלוג השוטף עם ישראל. עם זאת, הממשל צפוי להיתקל גם בקשיים, הן בשל חקיקות שמגבילות את יכולתו לסייע לפלסטינים והן, ככל הנראה, עקב סירוב פלסטיני למסד עימו דיאלוג ללא החזרת הקונסוליה לירושלים.
- מוקדם עדיין לקבוע האם העימות בין ישראל לחמאס אכן יביא את הממשל להעמיק, בניגוד לכוונתו בתחילה, את מעורבותו בסוגיה הפלסטינית. בשלב זה הממשל מדגיש כי מוקדם עדיין להתייחס ליוזמות מדיניות לפתרון הסכסוך. עם זאת, הנשיא בידן ודובריו הבכירים של הממשל חוזרים וקובעים כי רק לפתרון שתי המדינות סיכוי להצליח בשיכון הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

בבד בבד, ההתנהלות של מחוקקים דמוקרטים מחייבת את ישראל - לאחר שהתמקדה בתקופת הנשיא טראמפ ועוד קודם לכן, בתקופת הנשיא אובמה, בעיקר בקשר עם המפלגה הרפובליקנית - למאמצים רבים כדי להחזירה למעמדה כבעבר במרכז הקונצנזוס הדו-מפלגתי בארצות הברית. מרבית המחוקקים הדמוקרטים בקונגרס עדיין דבקים בעמדתם הפרו ישראלית. אלא שההתייחסות הביקורתית לישראל באגף הפרוגרסיבי של המפלגה הדמוקרטית מתחיל לחלחל גם לעבר המחוקקים המשתייכים לזרם המרכזי. בהקשר זה בולטת הביקורת הנדירה שהשמיעו הסנאטור הדמוקרטי בוב מננדז, מתומכיה הבולטים של ישראל, שבעקבות הרס בניין אל-ג'לאא בעזה, שאכלס בין היתר את משרדי אל-ג'זירה וגם את משרדי סוכנות הידיעות האמריקאית AP, ציין כי הוא "מוטרד מאוד מהדיווחים על פעילות הצבא הישראלי בעזה שגרמה למותם של אזרחים חפים מפשע, ולפגיעה מכוונת במשרדי כלי תקשורת בינלאומיים", וכן קבוצה של 28

סנאטורים מהמפלגה הדמוקרטית, שחתמה על קריאה לנשיא ביידן להביא לרגיעה בלחימה בין ישראל וחמאס. יתר על כן, יש מחוקקים דמוקרטיים, ובראשם הסנאטור היהודי ברני סנדרס, התובעים מהנשיא - שמתנגד לכך בתוקף - להתנות את הסיוע הצבאי לישראל בקידום פתרון לסכסוך. זאת ועוד, במהלך המבצע הובילו מחוקקים דמוקרטים ניסיון שנכשל לעצור עסקת אמל"ח שהממשל ביקש לקדם מול ישראל. יודגש כי לישראל אין כיום שגריר במשרה מלאה בווינגטון - מה שעלול להקשות על מתן מענה אפקטיבי להתפתחויות.

התנהלותו של הנשיא ביידן במהלך המבצע אכן העידה כי הוא מצליח לעמוד בפרץ. אך צריך לקחת בחשבון כי גם הנשיא וממשלו אינם יכולים להתעלם ממגמות שהולכות ומתחזקות בתוך המפלגה ובקרב ציבור תומכיה ברחבי ארצות הברית. מסקר שערך [מכון גאלופ](#) בפברואר 2021 עולה כי עלתה התמיכה בפלסטינים, הגם שלרוב הציבור האמריקאי גישה חיובית לישראל. עוד בולט כי רוב בקרב הדמוקרטים מעוניין לראות לחץ משמעותי יותר מצד ארצות הברית על ישראל. מחקר שנערך [באוניברסיטת מרילנד ושפורסם בווינגטון פוסט](#) הראה כי בקרב מצביעים דמוקרטים קיים רוב הקורא לנקוט צעדי ענישה נגד ישראל בגין ההתנחלויות. לפי המחקר, אמריקאים רבים יותר מוכנים כיום לוותר על פתרון שתי המדינות ומעדיפים ישראל דמוקרטית ולא יהודית, על פני מדינה יהודית שאינה מעניקה זכויות אזרח לפלסטינים. מעבר לכך, צריך לקחת בחשבון כי יותר ויותר מחוקקים דמוקרטים מפנימים את השיח הגובר בקרב ציבור המצביעים הדמוקרטי אשר קושרים בין המאבק על זכויות אדם בארצות הברית לבין המאבק של הפלסטינים על מימוש זכויותיהם.

הנשיא ביידן אמנם קבע מיד לאחר מבצע "שומר החומות" כי המפלגה הדמוקרטית ממשיכה לתמוך בישראל, אך גם הוא נזקק במהלך המבצע להשקיע מאמצים מול מפלגתו. המתח בין הגישה הבסיסית של הנשיא לתמוך בישראל לבין הסתירה המשתמעת מכך אשר לחשיבות שהוא וממשלו מייחסים לזכויות אדם, חייב אותו במהלך ימי המבצע לתמרן, בעיקר כשהציג פומבית את עמדתו, מול יריביו בזירה הגלובלית. זאת, בעיקר מול סין, כששר החוץ הסיני האשימו בצביעות על רקע הביקורת האמריקאית על מדיניות סין כלפי המוסלמים בסינגינגאנג. ביידן, לאור ידידותו ומחויבותו העמוקה לישראל, צפוי להמשיך להדוף דרישות חריגות מצד חברי מפלגתו, אך המציאות שבה הוא זקוק להם כדי לקדם את סדר היום של הממשל עלולה להעמיד אותו מול אתגרים מורכבים.

מעבר לכך שהתנהלות הממשל במהלך מבצע "שומר החומות" הבליטה את עמדתו החיובית לישראל של הנשיא ביידן, היא המחישה, כבעבר, את תפקידה המרכזי של ארצות הברית בניהול משברים שיש להם השפעה על האינטרסים הביטחוניים של ישראל. על רקע זה וכלקח ישיר, על ממשלת ישראל להבין ולקחת בחשבון את האינטרסים של ארצות הברית ואת צרכי הממשל. כדי לצמצם ככל האפשר הפתעות ולמנוע פערים בין עמדות שתי המדינות, על ישראל לנהל שיח אסטרטגי רצוף ודיסקרטי, שבמסגרתו ניתן יהיה להשפיע על הממשל ובעיקר להבין טוב יותר את האינטרסים האמריקאיים. בהקשר זה, מומלץ כי ישראל תאמץ גישה שתבוא ככל האפשר לידי ביטוי בנכונות ללכת לקראת הממשל האמריקאי, ובוודאי לא להתעמת עמו בפומבי, מתוך הערכה כי בקשותיו עולות בקנה אחד עם האינטרסים הישראליים. כך גם תוכל ישראל לסייע לממשל להתמודד עם המגמות האנטי-ישראליות בציבור האמריקאי, שעמן ישראל תתקשה להתמודד ישירות.